

З огляду на онтогенез, формування соціального інтелекту стимулюється початком навчання в школі, що зумовлено активізацією спілкування дитини з іншими дітьми, коли в неї розвиваються соціально-перцептивні здібності, чутливість, здатність співпереживати іншим, вміння приймати інші точки зору, відстоювати свої думки та погляди, загалом все те, що становить основу соціального інтелекту, потім, пізніше, вже в підлітковому віці та в процесі навчання у вищих навчальних закладах. І в залежності від того, яким чином людині вдається адаптуватися до соціуму, зрозуміти середовище, в якому вона знаходиться, винайти шляхи ефективної взаємодії з оточенням, настільки успішно вона зможе реалізуватися і в професійному і в особистісному плані. Багато випадків, коли успішність академічна супроводжується повною дезадаптацією у соціумі і неможливістю застосувати свої знання у зв'язку з неінтегрованістю у середовище.

Таким чином розвинутий соціальний інтелект особистості безперечно виступає потужним психологічним ресурсом, який виконує не тільки стресозахисну та адаптивну функції, а ще є і умовою успішною самореалізації в професії. Тому необхідно приділяти достатню увагу розвитку таких здібностей саме в період навчання та підготовки майбутніх фахівців юридичного профілю. В свою чергу розвинутий соціальний інтелект в складі психологічної ресурсності надасть змогу здійснювати саморозвиток з акцентом на вдосконалення професійних навичок та позитивних якостей особистості.

Список використаних джерел:

1. Завалкевич Л.Е. Развитие психологической гибкости как фактор эффективности менеджерской деятельности / Л.Е. Завалкевич // Практична психологія та соціальна робота. – 2004. – № 1. – С. 15–29.
2. Галецька І. Психологія здоров'я: теорія і практика / І. Галецька, Т. Сосоновський. – Львів : Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2006. – 338 с.
3. Горбунова В.В. Психологія командотворення: ціннісно-рольова парадигма: дис. ... докт.психол наук: спец. 19.00.05 «Соціальна психологія; психологія соціальної роботи» / В.В. Горбунова. – К. : НАПН України, Інститут соціальної та політичної психології, 2014. – 376 с.
4. Наумец В.А. Социальный интеллект в структуре межкультурной коммуникации / В.А. Наумец // Вестник Московского государственного лингвистического университета. – 2009. – № 563. – С. 62–73.
5. Гилфорд Дж. Три стороны интеллекта / Дж. Гилфорд // Психология мышления / под ред. А.М. Матюшкина. – М. : Пог्रेस, 1965. – С. 124–145.
6. Ожубко Г.В. Сутність та структура соціального інтелекту / Г.В. Ожубко // Проблеми сучасної психології: збірник наукових праць КПНУ імені Івана Огієнка, Інститут психології ім. Г.С. Костюка НАПН України – 2012. – № 17. – С. 347–356.

Барбашева Ю.О.

студент,

Донецький національний університет імені Василя Стуса

МІСЦЕ ЗДОРОВ'Я В СИСТЕМІ ЦІННІСНИХ ОРІЄНТАЦІЙ СУЧАСНОЇ МОЛОДІ

Дослідження особливостей ціннісно-мотиваційної сфери молоді належить до складних та актуальних проблем сучасної науки. Оскільки ціннісні пріоритети, що формуються у представників даної вікової категорії, стають основою формування нової соціальної структури українського суспільства.

Аналіз наукової літератури показав, що одним із компонентів ціннісно-мотиваційної виступають цінності, які прийнято розглядати як особливі психологічні утворення, що завжди являють ієрархічну систему та існують в структурі особистості тільки як її елементи.

На сьогодні існує декілька таких видів, які відрізняються між собою за різними критеріями.

Одна з найперших типологій була запропонована Г. Олпортом, який спираючись на концептуальну модель Е. Шпрангера щодо типів людей, виділив наступні типи цінностей: теоретичні (спрямованість особистості на розкриття істини, раціоналізм, критичність); економічні (значущим для людини є все, що корисно або вигідно, практичність); естетичні (цінними є гармонія, сприйняття будь-яких життєвих проявів з точки зору їх привабливості, тощо); соціальні (проявляються у вигляді любові до людей, дружбі, відданості); політичні (влада та вплив); релігійні (розуміння світу як єдиного цілого, слідування власній системі уявлень, вірувань) [3].

У наступній класифікації, автором якої є М. Рокіч, виокремлюють такі види цінностей:

- термінальні цінності – переконання в тому, що якась кінцева мета індивідуального існування з особистої або суспільної точки зору варта того, щоб до неї прагнути;

- інструментальні цінності – переконання в тому, що певний образ дій з особистої та суспільної точок зору є кращим в будь-яких ситуаціях.

Термінальні цінності носять більш стійкий характер, ніж інструментальні, причому для них характерна менша міжіндивідуальна варіативність [3].

А. Маслоу у своїх дослідженнях виокремлював цінності буття (Б-цінності) як вищі цінності. До них автор відносив цінності краси, добра, істини, справедливості, тощо. Дефіцитні (Д-цінності) є нижчими цінностями, які відповідають першому-четвертому рівням в ієрархії потреб, а саме: самоповага, кохання, безпека та фізіологічні потреби в їжі, повітрі, тощо [2].

У роботах В. Франкла описано три групи цінностей:

- цінності творчості, які реалізуються через працю людини, це вносить певний особистісний смисл у власну роботу;

- цінності переживання, які проявляються в чутливості людини до інших людей, природи, деяких предметів;

- цінності стосунків, пов'язані з реакцією людини на обмеження її можливостей, коли вона виявляється у владі обставин, які не може змінити [5].

У сучасній психологічній літературі існує досить багато класифікацій, але представлені в даній статті, на нашу думку, є базовими.

Здоров'я – це природна, абсолютна життєва цінність, яка займає верхню ступінь на ієрархічній градації цінностей, а також у системі таких категорій людського буття, як інтереси, ідеали, гармонія, краса, зміст і щастя життя, творча праця, програма і ритм життєдіяльності. Із зростанням добробуту населення, задоволення його природних первинних потреб (у їжі, житлі тощо), усе більше буде зростати відносна цінність здоров'я.

Аналізуючи дослідження у галузі проблематики здоров'я молоді можна зазначити той факт, що сьогодні, існує реальна загроза щодо збереження здоров'я серед молоді. Це обумовлено цілою низкою чинників, серед яких першорядного значення набувають саме психологічні, зокрема: низький рівень задоволення собою, тенденція до заниженої самооцінки, низький рівень здатності до психологічної близькості, проблеми ціннісно-мотиваційної сфери тощо [4].

Враховуючи цей факт, сьогодні особливої актуальності набуває дослідження ролі здоров'я через призму ціннісно-мотиваційної сфери.

У дослідженні А.С. Борисюка учасникам було запропоновано у довільній формі викласти письмово свої думки на задану тему: «Найважливіші цінності мого життя». Аналіз текстів творчих робіт здійснювався за концепцією ціннісно-мотиваційної сфери М. Рокіча, відповідно до якої цінності поділяються на термінальні та інструментальні, де здоров'я (фізичне і психічне) належить до цінностей термінальних. Перше, що заслуговує на увагу, це те, що у творчих роботах (20% досліджуваних) слово «здоров'я» не вжито взагалі, тобто досліджувані не згадують про нього як про життєву цінність. Це можна гіпотетично пояснити їхньою належністю до юнацького віку (середній вік – 22 роки), коли здоров'я сприймається як щось саме по собі зрозуміле, дане раз і назавжди, таке, що не потребує зусиль і додаткових засобів задля збереження і підтримання. Решта учасників експерименту назвали здоров'я серед своїх життєвих цінностей, проте лише 15% осіб здійснили диференціацію між здоров'ям психічним і фізичним, а про здоров'я психологічне окремо згадано лише в одному 2,5% робіт. Заслуговує на увагу ще одна особливість: у більшості творів (24–60%) здоров'я трактується радше як інструментальна, тобто воно, на думку досліджуваних, потрібно не саме по собі (і цінність його не є, відповідно, апріорною), а лише для досягнення певної мети, причому, не завжди, а у певних ситуаціях, коли від фізичної і психічної кондиції залежить успіх. З цього можна зробити припущення, що мотивації на збереження здоров'я і потреби його підтримувати (зокрема психічне і психологічне) немає, є радше потреба у використанні власних ресурсів «на вимогу» [1].

Змінити ситуацію можливо лише за активної та свідомої участі її суб'єктів – молодих людей, які повинні бути самі зацікавлені в особистісному зростанні і розвитку, у творчій самореалізації та професійному вдосконаленні. У зв'язку з цим питання про формування ставлення до власного здоров'я як до неминущої цінності стає важливим суспільним завданням.

Таким чином, слід говорити про важливість формування у молоді ціннісного ставлення до власного психологічного здоров'я і стійких мотивів його збереження.

Список використаних джерел:

1. Борисюк А.С. До проблеми психічного та психологічного здоров'я // Збірник наукових праць. Психологічні науки. 2010 рік – Том 2. Випуск 10 (21). – С. 46–51.
2. Маслоу А. Новые рубежи человеческой природы / А. Маслоу; [пер. с англ]. – [2-е изд., испр.]. – М. : Смысл: Альпина нонфикшн, 2011. – 496 с.
3. Оллпорт Г. Личность в психологии // Г. Оллпорт ; [пер. с англ.]. СПб. : Ювента, 1998. – 345 с.
4. Психология здоровья: [учебник для вузов] / под ред. Г. С. Никифорова. – СПб.: Питер, 2006. – 607 с.
5. Франкл В. Человек в поисках смысла / Виктор Франкл ; [пер. с англ. и нем.]. – М. : Прогресс, 1990. – 372 с.